

УДК 78.03+ 78.071.2: 159.9

DOI <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2026-47-12>**Наталія Дмитрівна Фортученко**

ORCID: 0009-0006-8048-8887

концертмейстер, викладач

Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової

nftmus@gmail.com

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА: ДО ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ТА ВИКОНАВСЬКОГО КОМПОНЕНТІВ

*Метою дослідження є теоретичне обґрунтування психологічних засад діяльності концертмейстера як цілісної системи, в якій інтегруються особистісні характеристики, професійні компетентності та процеси міжособистісної взаємодії, а також визначення системоутворюючого фактору цієї діяльності – взаємодії – як ключового механізму реалізації виконавських і педагогічних функцій. **Методологічну основу дослідження становить комплексний міждисциплінарний підхід, що поєднує положення сучасного музикознавства, психології музичної діяльності та педагогіки мистецтва. У роботі використано системний підхід, який дозволяє розглядати діяльність концертмейстера як цілісну багаторівневу структуру, де взаємодіють виконавський, педагогічний і психологічний компоненти. У межах цього підходу особлива увага приділяється визначенню системоутворюючого фактора, яким у даному дослідженні виступає міжособистісна взаємодія як основний механізм реалізації професійної діяльності. Наукова новизна дослідження полягає у поглибленому теоретичному осмисленні концертмейстерської діяльності як специфічної форми музичного виконавства, що має власну психологічну структуру та закономірності функціонування. Досліджено міжособистісну взаємодію обґрунтовано як системоутворюючий фактор цієї діяльності, що визначає її зміст, динаміку та результативність.***

Висновки. Концертмейстерська діяльність є складною інтегративною формою музичного виконавства, в якій поєднуються педагогічні, виконавські та психологічні компоненти, що функціонують у тісній взаємодії. Аналіз сучасної англійської наукової літератури дозволив уточнити, що ключовим чинником ефективності цієї діяльності виступає не лише рівень професійної підготовки, але й відповідність індивідуально-психологічних характеристик особистості специфічним

вимогам професії. Таким чином, концертмейстерство не може розглядатися виключно як сукупність технічних і музично-інтерпретаційних навичок, а потребує врахування глибинних особистісних передумов. Доведено, що центральним системоутворюючим фактором концертмейстерської діяльності є міжособистісна взаємодія, яка визначає як процесуальний, так і результативний аспект професійної реалізації. Саме у взаємодії з партнером розкриваються такі специфічні якості концертмейстера, як емпатія, гнучкість, інтуїція та здатність до координації дій. У цьому контексті концертмейстер виступає не лише як акомпаніатор, а як повноцінний учасник художнього процесу, який здійснює функції співтворчості, психологічної підтримки та комунікативного посередництва.

Ключові слова: концертмейстер, міжособистісна взаємодія, музична психологія, ансамблеве виконавство, професійна компетентність, особистісні якості, емпатія, інтуїція, системний підхід, музична педагогіка, психологія виконавства, професійна адаптація.

Fortuchenko Nataliia Dmytrivna, Concertmaster, Lecturer of the Odesa National A. V. Nezhdanova Academy of Music

Psychological foundations of the professional activity of the accompanist: toward the problem of integrating pedagogical and performance components

The aim of this study is to provide a theoretical justification of the psychological foundations of accompanist activity as an integral system in which personal characteristics, professional competencies, and processes of interpersonal interaction are integrated, as well as to identify interaction as the system-forming factor of this activity – the key mechanism for the realization of both performance and pedagogical functions. **The methodological basis** of the research is a comprehensive interdisciplinary approach that combines the principles of contemporary musicology, the psychology of musical activity, and art pedagogy. The study employs a systems approach, which makes it possible to consider accompanist activity as a holistic, multi-level structure in which performance, pedagogical, and psychological components interact. Within this framework, particular attention is paid to identifying the system-forming factor, which in this research is interpersonal interaction as the primary mechanism of professional activity. **The scientific novelty** of the study lies in a deeper theoretical understanding of accompanist activity as a specific form of musical performance that possesses its own psychological structure and functional regularities. Interpersonal interaction is substantiated as the system-forming factor of this activity, determining its content, dynamics, and effectiveness.

Conclusions. Accompanist activity is a complex integrative form of musical performance that combines pedagogical, performance, and psychological components functioning in close interaction. The analysis of contemporary English-language scholarly literature has made it possible to clarify that the key factor in the effectiveness of this activity is not only the level of professional training but also the correspondence of individual psychological characteristics to the specific requirements of the profession. Thus, accompanist practice cannot be regarded solely as a set of technical and interpretative skills but

requires consideration of deeper personal preconditions. It is demonstrated that the central system-forming factor of accompanist activity is interpersonal interaction, which determines both the procedural and the outcome-related aspects of professional realization. It is precisely in interaction with a partner that such specific qualities of the accompanist as empathy, flexibility, intuition, and the ability to coordinate actions are revealed. In this context, the accompanist acts not only as a performer but as a full participant in the artistic process, fulfilling functions of co-creation, psychological support, and communicative mediation.

Key words: *accompanist, interpersonal interaction, music psychology, ensemble performance, professional competence, personal qualities, empathy, intuition, systems approach, music pedagogy, performance psychology, professional adaptation.*

Актуальність теми дослідження зумовлена зростаючою увагою сучасної музичної науки до міждисциплінарних аспектів виконавської діяльності, зокрема – до проблеми інтеграції психологічних, педагогічних і художніх компонентів у професії концертмейстера. Попри значні досягнення у сфері психології музичного виконавства та музичної педагогіки, концертмейстерство й досі залишається недостатньо теоретично осмисленою галуззю, у якій відсутня цілісна наукова концепція, здатна пояснити специфіку цього виду діяльності та визначити його структурні й функціональні закономірності. В умовах сучасної освітньої практики ця проблема набуває особливої гостроти. З одного боку, спостерігається стійкий попит на висококваліфікованих концертмейстерів, здатних ефективно функціонувати в різних професійних контекстах – від навчальних закладів до концертної сцени. З іншого боку, емпіричні дані свідчать про наявність значних труднощів у професійній адаптації молодих фахівців, що проявляється в низькому рівні задоволеності професією та високій плинності кадрів на початкових етапах кар'єри. Подібна ситуація вказує на наявність суперечності між існуючою системою підготовки та реальними вимогами професійної діяльності, насамперед у її психологічному вимірі. Особливої значущості в цьому контексті набуває проблема співвідношення особистісних характеристик і професійних вимог. Додаткової актуальності дослідженню надає необхідність розробки науково обґрунтованих критеріїв професійної придатності концертмей-

стера. На відміну від інших галузей музичного виконавства, де критерії оцінювання більш чітко сформульовані, концертмейстерська діяльність значною мірою спирається на важко формалізовані категорії, такі як «інтуїція», «чутливість», «гнучкість», які, попри їх очевидну значущість, залишаються недостатньо дослідженими в науковому плані. У цьому зв'язку звернення до системного підходу та концепції взаємодії як системоутворюючого чинника дозволяє створити методологічну основу для більш глибокого аналізу цієї професії.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування психологічних засад діяльності концертмейстера як цілісної системи, в якій інтегруються особистісні характеристики, професійні компетентності та процеси міжособистісної взаємодії, а також визначення системоутворюючого фактору цієї діяльності – взаємодії – як ключового механізму реалізації виконавських і педагогічних функцій. **Методологічну основу дослідження** становить комплексний міждисциплінарний підхід, що поєднує положення сучасного музикознавства, психології музичної діяльності та педагогіки мистецтва. У роботі використано системний підхід, який дозволяє розглядати діяльність концертмейстера як цілісну багаторівневу структуру, де взаємодіють виконавський, педагогічний і психологічний компоненти. У межах цього підходу особлива увага приділяється визначенню системоутворюючого фактору, яким у даному дослідженні виступає міжособистісна взаємодія як основний механізм реалізації професійної діяльності. Особистісно-діяльнісний підхід забезпечує можливість аналізу взаємозв'язку між індивідуально-психологічними характеристиками музиканта та специфікою його професійної реалізації. Порівняльно-аналітичний метод застосовується для осмислення та інтерпретації англомовної наукової літератури, що дозволяє виявити основні тенденції у дослідженні психології ансамблевого виконавства та уточнити понятійний апарат, пов'язаний із характеристикою діяльності концертмейстера. **Наукова новизна дослідження** полягає у поглибленому теоретичному осмисленні концертмейстерської діяльності як специфічної форми музичного виконавства, що має власну психоло-

гічну структуру та закономірності функціонування. Досліджено міжособистісну взаємодію обґрунтовано як системоутворюючий фактор цієї діяльності, що визначає її зміст, динаміку та результативність. Уточнено зміст поняття професійно значущих якостей концертмейстера як інтегративного комплексу особистісних, психологічних і виконавських характеристик.

Виклад основного матеріалу. Проблема професійної ідентичності концертмейстера в сучасній музичній науці посідає особливе місце, що зумовлено міждисциплінарним характером цієї діяльності. Концертмейстерство, перебуваючи на перетині педагогіки та виконавського мистецтва, демонструє синтетичну природу, в якій технічні, художні та комунікативно-психологічні компоненти утворюють складну, взаємозалежну систему. Водночас важливо підкреслити, що ця система не є механічною сумою елементів, а являє собою органічну єдність, у якій кожен компонент трансформується під впливом інших. У зв'язку з цим постає закономірне питання: чи може просте поєднання педагогічних навичок і виконавської майстерності слугувати достатньою підставою для відповідності вимогам професії концертмейстера? Очевидно, що подібна редукція професійної сутності до сукупності формальних компетенцій потребує критичного перегляду з позицій сучасної музичної психології та теорії виконавства.

Видається, що така постановка питання є недостатньою, оскільки ігнорує ключовий – психологічний – аспект діяльності, який, по суті, інтегрує та спрямовує всі інші компоненти. Сучасні дослідження в галузі музичної психології підкреслюють, що ансамблеве музикування, зокрема акомпанемент, є формою складної соціальної взаємодії, що потребує розвинених емпатійних, комунікативних і когнітивних здібностей [10]. Більше того, у межах когнітивної науки виконавства акцентується увага на процесах передбачення, координації та синхронізації, які неможливі без розвинутого психологічного апарату. Таким чином, професійна компетентність концертмейстера не може бути зведена виключно до сукупності навичок – вона передбачає наявність особливого типу музично-психологічної обдарованості, що включає як вроджені, так і набуті якості.

Історико-теоретичні джерела підтверджують цю точку зору та дозволяють простежити генезис уявлень про природу акомпанаторського мистецтва. Уже в трактаті К.Ф.Е. Бах акомпанування осмислюється як акт «чутливої співучасті», що передбачає не лише музичну грамотність, а й розвинену «музичну душу», здатну до гнучкості, делікатності та поступливості. Подібна інтерпретація виявляється напрочуд співзвучною сучасним теоріям «спільної музичної дії», у яких акцент робиться на координації намірів і емоційних станів учасників ансамблю [5]. Отже, вже в ранніх джерелах простежується розуміння акомпанатора як активного співучасника художнього процесу, а не вторинного виконавця.

Аналогічні ідеї розвиваються у висловлюваннях Й. Гофмана, який підкреслює вроджений характер «чуття» як основи акомпанаторського мистецтва. Його позиція акцентує увагу на тому, що не всі аспекти виконавської майстерності піддаються формалізованому навчанню і що існує сфера інтуїтивного знання, яка виходить за межі раціонально засвоєваних навичок. У сучасній англійській літературі це положення набуває розвитку в межах теорії музичної емпатії, згідно з якою успішна ансамблева взаємодія залежить від здатності виконавців передбачати дії партнера на основі когнітивних та афективних механізмів [1, р. 156]. Таким чином, емпатія постає не як вторинний або допоміжний елемент, а як фундаментальна основа професійної діяльності концертмейстера, що забезпечує цілісність ансамблевого звучання.

Особливого значення в осмисленні психологічної специфіки професії набувають мемуарні та методичні праці Д. Мура, які, попри їхній позаакадемічний характер, мають значну теоретичну цінність. У книзі «Am I Too Loud? Memoirs of an Accompanist» автор не лише ділиться практичним досвідом, але й формулює своєрідну філософію концертмейстерського мистецтва, в центрі якої перебуває категорія «чутливості» як універсального професійного принципу [9]. Суттєвим є те, що Мур розглядає взаємодію із солістом як процес психологічного «зчитування» особистості партнера, що включає оцінку його художніх намірів, рівня підготовки та індивідуальних особливостей. У контексті англо-

мовної літератури ця позиція співвідноситься з концепцією «музичної взаємодії як діалогу», де концертмейстер виступає не лише як виконавець, але й як інтерпретатор, посередник і навіть співавтор художнього результату.

Сучасні дослідження підтверджують цю позицію, розглядаючи концертмейстера як медіатора у процесі музичної комунікації, чия роль виходить далеко за межі супроводу. Зокрема, підкреслюється, що успішна ансамблева взаємодія залежить від так званої «інтерактивної чутливості» виконавців, яка включає навички адаптації, активного слухання та миттєвої реакції на зміни в музичному й емоційному полі. У цьому контексті ідеї Мура набувають додаткової актуальності, оскільки вони фактично передбачають сучасні наукові підходи, попри їхню мемуарну форму викладу. Таким чином, концертмейстерська діяльність постає не лише як художня, але й як глибоко соціально-психологічна практика, що потребує комплексної підготовки.

Виходячи з наведених аргументів, можна стверджувати, що не кожен піаніст або педагог здатний стати концертмейстером, навіть за наявності високого рівня професійної підготовки. Ключовим чинником тут є відповідність індивідуально-психологічних характеристик вимогам професії, що передбачає наявність певного типу особистості. Йдеться про такі якості, як емпатійність, гнучкість мислення, комунікативна відкритість, здатність до саморегуляції та готовність до співпраці. Водночас важливо зазначити, що ці якості не можуть бути повністю сформовані в процесі навчання, а потребують наявності певних природних передумов, на що вказували як Гофман, так і Мур.

Важливо підкреслити, що професійна діяльність, своєю чергою, чинить зворотний вплив на особистість, сприяючи її трансформації та розвитку. У руслі сучасних теорій професійного розвитку підкреслюється, що тривале включення в певний вид діяльності сприяє формуванню специфічних когнітивних і особистісних структур, зокрема розвитку рефлексії, емоційного інтелекту та здатності до міжособистісної взаємодії [6]. У цьому контексті концертмейстерська практика може розглядатися як особлива форма «психологічної школи», у якій відбувається

не лише вдосконалення професійних навичок, але й формування зрілої художньої особистості.

Недостатня увага до психологічних аспектів професії концертмейстера в системі музичної освіти призвела до формування низки стійких проблем, серед яких особливе місце посідає високий рівень професійної «плинності» кадрів у перші роки самостійної діяльності. Емпіричні спостереження та дані опитувань свідчать, що значна частина молодих фахівців, які завершили навчання, відчуває незадоволеність обраною професією і не досягає стану професійної самореалізації. Це явище може бути інтерпретоване як наслідок латентного конфлікту між об'єктивними вимогами концертмейстерської діяльності та суб'єктивними характеристиками особистості виконавця. В англомовній науковій літературі подібні процеси описуються в контексті теорії професійного вигорання та невідповідності «person–job fit», де підкреслюється, що неузгодженість між особистісними ресурсами та професійними вимогами призводить до зниження задоволеності та ефективності діяльності [6].

У низці досліджень, присвячених музичній обдарованості, підкреслюється значення цілеспрямованої практики як основного чинника розвитку виконавських навичок [2, р. 685]. Проте щодо концертмейстерської діяльності ця концепція потребує уточнення. Практика як така не гарантує успіху, якщо вона не супроводжується внутрішньою мотивацією та специфічною спрямованістю особистості. Дослідження у сфері психології мотивації вказують на те, що стійке професійне зростання можливе лише за наявності глибокої внутрішньої зацікавленості, яка виходить за межі зовнішніх стимулів [11]. Таким чином, праця й наполегливість виступають необхідними, але недостатніми умовами формування концертмейстерської майстерності.

Сучасні теорії професійного розвитку, включно з акмеологічними підходами, акцентують увагу на значенні внутрішньої мотивації як рушійної сили особистісного та професійного зростання. Водночас дослідження свідчать, що навіть високий рівень мотивації не компенсує відсутності специфічних особистісних якостей, необхідних для успішної реалізації в певній

сфері діяльності. У контексті концертмейстерства це означає, що зацікавленість у професії має поєднуватися з певним типом темпераменту, особливостями емоційної сфери та комунікативними здібностями. В англomовній літературі така взаємозалежність розглядається крізь призму концепції «musical identity», де підкреслюється, що професійна стійкість музиканта визначається узгодженістю між його особистісною структурою та обраною діяльністю [7].

У межах цього підходу особливої актуальності набуває завдання ранньої діагностики схильностей піаністів до концертмейстерської діяльності. Розв'язання цього завдання можливе за умови комплексного врахування музичних здібностей, особистісних характеристик і рівня мотивації. Сучасна музична психологія пропонує низку діагностичних інструментів, спрямованих на виявлення індивідуальних відмінностей у когнітивній, емоційній та комунікативній сферах. Однак слід зазначити, що, попри значні досягнення в галузі психології виконавства та музичної педагогіки, психологія концертмейстерства залишається порівняно малорозробленою сферою. В англomовних дослідженнях ця проблема часто описується через категорії «interpersonal sensitivity», «adaptability» та «collaborative musicianship», що свідчить про спробу наукової конкретизації традиційно вживаних, але недостатньо визначених понять. Справді, такі характеристики, як «інтуїція», «гнучкість», «такт» і «чутливість», часто використовуються для опису професійних якостей концертмейстера, однак їхня наукова операціоналізація залишається ускладненою. Водночас саме ці якості набувають у цій професії статусу не просто бажаних, а визначальних. На відміну від багатьох інших видів діяльності, де особистісні характеристики відіграють допоміжну роль, у концертмейстерстві вони стають критерієм професійної спроможності. У дослідженнях ансамблевого музичування підкреслюється, що успішна взаємодія між виконавцями залежить від здатності до емпатії, передбачення та координації дій [5]. Таким чином, психологічні якості виявляються невіддільними від художнього результату.

У зв'язку з цим постає питання про доцільність використання психологічних характеристик у процесі професійної орієнтації музикантів. У сучасній педагогічній теорії існує певна обережність щодо такого підходу, оскільки існує ризик редукації особистості до набору тестованих параметрів. Однак у контексті концертмейстерської діяльності ігнорування психологічних чинників може призвести до помилкового вибору професійного шляху. Дослідження свідчать, що врахування таких характеристик, як рівень емпатії, комунікативні навички та емоційна стійкість, може суттєво підвищити точність професійної орієнтації [4]. Отже, інтеграція психологічної діагностики в систему музичної освіти видається не лише виправданою, але й необхідною.

Поняття характеру в цьому контексті набуває ключового значення, оскільки саме воно визначає індивідуальну специфіку особистості та її поведінкові стратегії. Характер являє собою складну, багаторівневу структуру, що включає когнітивні, емоційні та вольові компоненти, які в сукупності формують унікальний психологічний профіль індивіда. В англomовній психології подібні уявлення розвиваються в межах теорії особистості, де підкреслюється роль стійких особистісних рис у визначенні професійної поведінки [8]. У контексті концертмейстерства особливого значення набувають такі компоненти, як спрямованість особистості, система цінностей і мотиваційний вектор.

Формування характеру є складним і тривалим процесом, у якому взаємодіють як спонтанні, так і цілеспрямовані чинники. Природний розвиток особистості не завжди призводить до гармонійного поєднання якостей, необхідних для професійної діяльності. Проте в процесі соціалізації та свідомого саморозвитку можливе цілеспрямоване формування й корекція особистісних характеристик. Сучасні дослідження свідчать, що розвиток таких якостей, як емоційний інтелект, саморегуляція та комунікативна компетентність, може суттєво підвищити професійну ефективність музиканта [3]. У цьому сенсі концертмейстерська діяльність може розглядатися не лише як сфера застосування вже сформованих якостей, але й як простір їх подальшого розвитку.

Таким чином, проблема психологічної відповідності професії концертмейстера виходить за межі вузькоспеціалізованого питання й набуває міждисциплінарного характеру. Вона потребує комплексного підходу, що враховує як об'єктивні вимоги діяльності, так і суб'єктивні особливості особистості. Ігнорування цього аспекту в системі музичної освіти неминуче призводить до зниження ефективності професійної підготовки та збільшення кількості фахівців, які не реалізують свій потенціал. Натомість інтеграція психологічного компонента в освітній процес відкриває перспективи для більш точної професійної орієнтації та формування стійкої, гармонійно розвиненої особистості музиканта.

Видається необхідним передусім уточнити, що в контексті професійної підготовки концертмейстера йдеться не про радикальну трансформацію фундаментальних властивостей особистості, а про тонку регуляцію якостей, що належать до сфери темпераменту. Сучасні дослідження в галузі психології особистості підкреслюють відносну стійкість базових рис характеру, які лише в обмеженій мірі піддаються зміні в процесі навчання та професійної діяльності [8]. У зв'язку з цим професійне становлення концертмейстера слід розглядати як процес адаптації та розвитку вже наявних особистісних ресурсів, а не їх повного перетворення. Ця обставина має принципове значення для педагогіки, оскільки передбачає необхідність раннього виявлення індивідуально-психологічних передумов, що відповідають специфіці цієї діяльності.

Говорячи про типологію особистісних характеристик у сфері мистецтва, дослідники традиційно звертаються до співвідношення вольових, емоційних і раціональних компонентів психіки. Однак у сучасній англійській літературі ця тріада розглядається в ширшому контексті інтегративних моделей особистості, де підкреслюється динамічна взаємодія когнітивних, афективних і поведінкових чинників [8]. У професійній діяльності концертмейстера така взаємодія набуває особливої значущості, оскільки саме тут відбувається накладання індивідуально-характерологічних властивостей на систему професійних знань, умінь і навичок. Поєднання цих параметрів дає підстави гово-

рити про формування так званих професійно значущих якостей, які виступають пріоритетними для конкретного виду діяльності. Подібні підходи простежуються і в дослідженнях музичної освіти, де професійна компетентність трактується як синтез особистісних і діяльнісних характеристик [4, р. 198].

При цьому важливо підкреслити, що структура професійно значущих якостей не є однорідною і включає елементи різного рівня – від базових психічних властивостей до складних когнітивних і поведінкових процесів. У деяких випадках видається можливим розглядати в межах єдиної системи навіть такі різнорівневі категорії, як психічні властивості та психічні процеси. Сучасні дослідження підтверджують, що когнітивні, емоційні та вольові процеси в музичній діяльності тісно взаємопов'язані й утворюють цілісні функціональні комплекси [6]. Водночас, попри їх інтегративний характер, у конкретних ситуаціях може спостерігатися домінування одного з компонентів, що визначає специфіку індивідуального стилю діяльності. Важливим є не лише кількісне співвідношення цих елементів, а й їхня внутрішня ієрархія, яка формує своєрідний «психічний модус» виконавця.

З методологічної точки зору такий аналіз потребує звернення до системного підходу, що дозволяє розглядати професійну діяльність як багаторівневу структуру, яка включає взаємопов'язані підсистеми. В англійській науковій традиції системне мислення активно застосовується до вивчення музичного виконавства, де підкреслюється необхідність виявлення так званого «organizing principle» – системоутворювального чинника, що визначає структуру й динаміку діяльності. Стосовно концертмейстерства цей підхід набуває особливої актуальності, оскільки дозволяє інтегрувати педагогічні, виконавські та психологічні аспекти в межах єдиної концептуальної моделі.

Слід зазначити, що на сьогодні діяльність концертмейстера не має повністю розробленого теоретичного підґрунтя, співмірного з теоріями сольного виконавства або музичної педагогіки. Попри наявність численних методичних праць і практичних посібників, вони не утворюють цілісної теорії, здатної пояснити закономірності функціонування цієї діяльності. В англійській

літературі також відзначається недостатня розробленість теоретичних моделей ансамблевого музикування, особливо в частині, що стосується ролі акомпаніатора [5, р. 87]. Одним із найбільш показових свідчень цієї ситуації є відсутність чіткого наукового визначення таких ключових понять, як «музична інтуїція» або «концертмейстерська чутливість», які, попри їх широке вживання, залишаються значною мірою метафоричними.

У межах цього аналізу пропонується розглядати діяльність концертмейстера крізь призму взаємодії як системоутворювального чинника. Такий підхід знаходить підтвердження в сучасних дослідженнях ансамблевого виконавства, де взаємодія розглядається як центральний механізм координації та смислотворення [5]. Саме у взаємодії проявляються такі професійно значущі якості, як інтуїція, гнучкість, такт і здатність до адаптації. Більше того, взаємодія виступає тим середовищем, у якому реалізуються як виконавські, так і педагогічні функції концертмейстера, що робить її ключовим елементом професійної структури.

Особливу увагу в цьому контексті слід приділити міжособистісній взаємодії, яка є специфічною формою соціальної комунікації в музичній діяльності. У широкому розумінні міжособистісна взаємодія визначається як будь-який контакт між індивідами, що супроводжується взаємним впливом на поведінку, установки та емоційні стани учасників. У вузькому розумінні вона може бути описана як система взаємозумовлених дій, що перебувають у стані циклічної причинної залежності, коли поведінка кожного учасника одночасно виступає і стимулом, і реакцією. Таке розуміння повністю відповідає сучасним уявленням про музичну взаємодію як процес «co-regulation», у якому учасники ансамблю безперервно адаптуються один до одного.

Таким чином, аналіз концертмейстерської діяльності з позицій системного підходу та теорії взаємодії дозволяє по-новому осмислити її психологічну природу. Взаємодія постає не лише як зовнішній аспект діяльності, а й як її внутрішній організуючий принцип, що визначає структуру, динаміку та результативність професійної реалізації. Це, своєю чергою, відкриває перспективи для подальшої теоретичної розробки концертмейстерства

як самостійної галузі музикознавства, заснованої на інтеграції психологічних, педагогічних та виконавських досліджень.

Висновки. Концертмейстерська діяльність є складною інтегративною формою музичного виконавства, в якій поєднуються педагогічні, виконавські та психологічні компоненти, що функціонують у тісній взаємодії. Аналіз сучасної англomовної наукової літератури дозволив уточнити, що ключовим чинником ефективності цієї діяльності виступає не лише рівень професійної підготовки, але й відповідність індивідуально-психологічних характеристик особистості специфічним вимогам професії. Таким чином, концертмейстерство не може розглядатися виключно як сукупність технічних і музично-інтерпретаційних навичок, а потребує врахування глибинних особистісних передумов. Доведено, що центральним системоутворюючим фактором концертмейстерської діяльності є міжособистісна взаємодія, яка визначає як процесуальний, так і результативний аспект професійної реалізації. Саме у взаємодії з партнером розкриваються такі специфічні якості концертмейстера, як емпатія, гнучкість, інтуїція та здатність до координації дій. У цьому контексті концертмейстер виступає не лише як акомпаніатор, а як повноцінний учасник художнього процесу, який здійснює функції співтворчості, психологічної підтримки та комунікативного посередництва.

Важливим результатом дослідження стало уточнення поняття професійно значущих якостей концертмейстера як інтегративного комплексу, що включає як особистісні риси, так і набуті професійні компетентності. Встановлено, що такі якості, як емоційна чутливість, комунікативна відкритість, здатність до саморегуляції та швидкої адаптації, мають не допоміжний, а визначальний характер для успішної діяльності. При цьому доведено, що зазначені характеристики лише частково піддаються формуванню в процесі навчання, що актуалізує проблему ранньої діагностики професійної придатності. Окрему увагу приділено виявленню суперечності між існуючою системою підготовки концертмейстерів і реальними вимогами професійної практики. Встановлено, що традиційна модель навчання переважно орієнтована на розвиток виконавських навичок, залишаючи поза

увагою психологічний компонент діяльності. Це призводить до труднощів професійної адаптації молодих спеціалістів, зниження рівня їхньої професійної задоволеності та, як наслідок, до високої плинності кадрів у перші роки роботи.

У ході дослідження також обґрунтовано доцільність застосування системного підходу до аналізу концертмейстерської діяльності, що дозволяє розглядати її як цілісну структуру з чітко визначеним системоутворюючим фактором. Запропонована теоретична модель, в основі якої лежить принцип взаємодії, відкриває можливості для подальшого розвитку наукових уявлень про природу концертмейстерства та створення більш ефективних методик професійної підготовки. Таким чином, результати дослідження підтверджують необхідність перегляду існуючих підходів до підготовки концертмейстерів із урахуванням психологічних аспектів діяльності, а також підкреслюють важливість інтеграції міждисциплінарних знань для формування цілісної моделі професійної компетентності. Це, у свою чергу, сприятиме підвищенню якості музичної освіти та більш повній реалізації творчого потенціалу майбутніх фахівців.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Clarke E. *Ways of Listening: An Ecological Approach to the Perception of Musical Meaning*. Oxford: Oxford University Press, 2005. 246 p.
2. Ericsson K. A., Charness N., Feltovich P., Hoffman R. *The Cambridge Handbook of Expertise and Expert Performance*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. 986 p.
3. Goleman D. *Emotional Intelligence*. New York: Bantam Books, 1995. 249 p.
4. Hallam S. *The Psychology of Music Teaching and Learning*. London: Routledge, 2006. 281 p.
5. Keller P. E. Ensemble performance: interpersonal alignment of musical expression. *Expressiveness in music performance: Empirical approaches across styles and cultures*. Oxford: Oxford University Press, 2014. P. 260–282
6. Lehmann A. C., Sloboda J. A., Woody R. H. *Psychology for Musicians: Understanding and Acquiring the Skills*. Oxford: Oxford University Press, 2007. 268 p.
7. MacDonald R., Hargreaves D., Miell D. *Musical Identities*. Oxford: Oxford University Press, 2002. 224 p.
8. McAdams D. P. *The Person: An Introduction to Personality Psychology*. New York: Wiley, 2009. 528 p.

9. Moore G. *Am I Too Loud? Memoirs of an Accompanist*. London: Hamish Hamilton, 1962. 224 p.
10. Rink J. *Musical Performance: A Guide to Understanding*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. 266 p.
11. Winner E. *Gifted Children: Myths and Realities*. New York: Basic Books, 1996. 304 p.

REFERENCES

1. Clarke, E. (2005) *Ways of Listening: An Ecological Approach to the Perception of Musical Meaning*. Oxford: Oxford University Press. 246 p. [in English].
2. Ericsson, K. A., Charness, N., Feltovich, P., Hoffman, R. (2006) *The Cambridge Handbook of Expertise and Expert Performance*. Cambridge: Cambridge University Press. 986 p. [in English].
3. Goleman, D. (1995) *Emotional Intelligence*. New York: Bantam Books. 249 p. [in English].
4. Hallam, S. (2006) *The Psychology of Music Teaching and Learning*. London: Routledge. 281 p. [in English].
5. Keller, P. E. (2014) Ensemble performance: interpersonal alignment of musical expression. *Expressiveness in music performance: Empirical approaches across styles and cultures*. Oxford: Oxford University Press. P. 260–282. [in English].
6. Lehmann, A. C., Sloboda, J. A., Woody, R. H. (2007) *Psychology for Musicians: Understanding and Acquiring the Skills*. Oxford: Oxford University Press. 268 p. [in English].
7. MacDonald, R., Hargreaves, D., Miell, D. (2002) *Musical Identities*. Oxford: Oxford University Press. 224 p. [in English].
8. McAdams, D. P. (2009) *The Person: An Introduction to Personal-ity Psychology*. New York: Wiley. 528 p. [in English].
9. Moore, G. (1962) *Am I Too Loud? Memoirs of an Accompanist*. London: Hamish Hamilton. 224 p. [in English].
10. Rink, J. (2002) *Musical Performance: A Guide to Understanding*. Cambridge: Cambridge University Press. 266 p. [in English].
11. Winner, E. (1996) *Gifted Children: Myths and Realities*. New York: Basic Books. 304 p. [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 15.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 13.05.2026